

РЕЦЕНЗИЯ

От: Проф. дн Таня Йорданова Тодорова
Университет по библиотекознание и информационни технологии
Научна специалност: 3.5. Обществени комуникации и
информационни науки

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна
степен **„доктор“** по *научна специалност* в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното
жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №
1830/25.06.2025 г. на Ректора на УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Биляна Петьова Димитрова*
Тема на дисертационния труд: *Нарушения на права върху
художествена собственост в интерактивна среда и форма на защита*

1. Информация за дисертанта

Биляна Петьова Димитрова е докторант в задочна форма на обучение в катедра „Интелектуална собственост и технологичен трансфер“ при Бизнес факултет на Университета за национално и световно стопанство – София. Тя се обучава по професионално направление 3.8. „Икономика“, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“ (интелектуална собственост в творческите индустрии) с научен ръководител доц. д-р Николай Крушков. Докторантката е изпълнила индивидуалния си план за обучение в срок и представя дисертационен труд и публикации, които надвишават минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, което е видно от приложена справка.

Биляна Димитрова е завършила ОКС „бакалавър“ специалност „Творчески индустрии и бизнес“ и ОКС „магистър“ специалност „Интелектуална собственост и бизнес“ в УНСС, където продължава с обучение в докторска програма. По отношение на професионалната

реализация, ще открия работата ѝ като експерт по интелектуална собственост в Офис по интелектуална собственост, София.

Образователният и професионален път на Б. Димитрова логично определят нейния интерес към проблематика, свързана с управлението на интелектуалната собственост в творческите индустрии.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Обсъжданият труд „Нарушения на права върху художествена собственост в интерактивна среда и форма на защита” е в обем от 266 страници, от които 256 страници основен текст, състоящ се от увод, три глави, заключение, списък с използвана литература и приложения. В разработката са включени таблици, схеми, изображения и извадки, обогатяващи информативността, систематизацията и конкретиката на изложението.

Структурата на дисертацията отговаря на изискванията за композиционно съразмерно разположение на отделните части, осигурена е тяхната логическа обвързаност и баланс в научното изследване на проблематиката. Посоченият обем е достатъчен, за да бъдат изложени и систематизирани убедително теоретичните, методологическите и приложните въпроси на проведеното проучване.

Във фокуса на изследователския интерес на Б. Димитрова са нарушенията върху художествената собственост в интернет и нарастващата необходимост от подобряване на съществуващите форми за защита и противодействие. Актуалността на темата произтича от необходимостта да се проучат задълбочено наблюдаваните видове нарушения, формите на защита, съществуващите способности за противодействие, възможностите за въвеждане на нови модели на управление, с оглед риска от нарушения върху художествената собственост в интернет. Социалното и икономическото въздействие върху правноносителите, бизнеса и творческата икономика от ефективното управление на художествената собственост в интерактивна среда чрез прилагането на адекватни модели за управление, отчитащи риска от нарушения, откроява значимостта на проблематиката на дисертационния труд. Очертаният кръг от проблеми се разглежда в теоретичен и практико-приложен аспект по отношение на националната закрила на художествената собственост в интерактивна среда (правна рамка, особености и видове нарушения на права, използвани мерки за защита, компетентни национални органи, национална съдебна практика и др.), но и в контекста на европейското и международно законодателство.

Възприемам формулировките на обекта - художествената собственост в интерактивна среда и предмета на изследването - нарушенията върху художествената собственост в интерактивна среда и формите на защита. Логически произтичаща е целта на дисертационния труд на основата на аналитичен обзор на извършваните нарушения върху художествената собственост в интерактивна среда да се предложат съвременни форми на защита, както и модели за управление на художествената собственост в интерактивна среда. Тя се постига чрез целенасочено изпълнение на пет научноизследователски задачи.

Б. Димитрова пространно изяснява основната теза на дисертационното изследване, придружена от четири подтези. Основната теза гласи, че интерактивната среда е предизвикателство пред творческите индустрии и нарушенията върху художествена собственост възпрепятстват правилното им функциониране, което оказва влияние и на цялостната икономика. Позиционира се виждането, че кумулативното прилагане на правни, технически и организационни способности би довело до редуциране на броя нарушения, както и да благоприятства социалното развитие и усъвършенстване на творческите индустрии.

Изворовата база включва общо 142 източника, сред които научна литература на български и английски език, нормативни документи и електронни ресурси. От подбора на използваните източници проличава доброто познаване от докторантката на релевантната литература и научните постижения по проучваната проблематика. Критично е обмислено съществуващото знание и са открити неизследвани проблеми. По този начин аргументирано (с. 15-16) е достигнато до обобщението за новост и дисертабилност на формулираната тема. Изяснени са методологията на изследването, понятийният и терминологичен апарат, както и възприетите ограничения, посочени в шест подточки.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Дисертационното изследване е разгърнато в три глави, както следва: първа глава „Въведение в проблематиката „художествена собственост в интерактивна среда“, втора глава „Анализ на нарушенията върху художествена собственост в интерактивна среда в държави от Европейския съюз в периода 2010 – 2024 година“ и трета глава „Форми на защита от нарушения върху художествена собственост в интерактивна среда“. Въпреки че, след всяка отделна глава няма обособена част с изводи, освен след трета глава, Б. Димитрова в контекста на изложението представя обобщения, които доказват умението за аналитичен подход и

систематизация и за извеждане на авторски заключения (напр. на с. 164, 180 и др.).

Сред основните постижения на дисертационния труд могат да бъдат открити следните:

Впечатление правят предложените класификация на видовете имуществени права, които могат да се упражняват в интерактивна среда по отношение на първичната форма на произведенията и авторската класификация на видовете нарушения, постигната на базата на критичен преглед на европейска и национална съдебни практики, на конкретни случаи, предоставени от държавни компетентни органи, и на обобщен личен практически опит. Б. Димитрова достига и до: установяване на несъвършенства в правни норми, касаещи техническите средства за защита, като доказва (на базата на съдебна практика в Италия), че е необходимо изменение и допълнение на чл. 25а от ЗАПСП, а именно, че нарушение представлява не само премахването на технически средства върху самото произведение, но и върху съпровождащите го устройства, които помагат стартирането на съответното произведение. Препоръчва синхронизиране на националната съдебна практика със съдебна практика в ЕС по идентични казуси, за които има достатъчна по обем европейска съдебна практика. Констатира дефицити в европейски директиви, като например: изключването на частите на произведенията от обхвата на директива 2019/790, както и хипервръзките като начини, предоставящи възможност за неправомерно публично разгласяване на произведенията. Предлага комплексен подход за прилагането на правилните технически средства за защита, за усъвършенстването на съществуващите, за създаването на нови, за перспективността от комбинирането на няколко различни технически средства за защита в интерактивна среда, в зависимост от обектите на художествена собственост, което би благоприятствало всички заинтересовани страни.

Б. Димитрова представя класификация на обектите на литературна и художествена собственост, правата върху които са най-често нарушавани в резултат от неправомерно използване в интерактивна среда, както и видове технически средства за защита и видовете мерки за защита.

Успешно е приложен методът на интервюто като са осъществени консултативни срещи и авторски интервюта с ръководители и експерти в държавните компетентни органи, чрез което се постига реална картина за съществуващите проблеми и практики и изводи за прилаганите към момента правни, технически и организационни мерки за защита. Разработен е авторски анкетен инструментариум и е проведено онлайн базирано емпирично проучване - „Анкета относно защитата на

художествената собственост в интерактивна среда и извършваните нарушения“ сред две целеви групи – на носители на права и на потребители. Акумулирани са нови данни относно информираността, опита, отношението и действията на респондентите при извършването на нарушения/престъпления срещу права на художествена собственост в интерактивна среда, като анализът на резултатите довежда до предложения за подобрения относно ефективното управление и защита.

Надлежно обработената релевантна и представителна статистическа информация, предоставена от компетентните държавни органи, както и анализирани европейска и национална съдебна практика и изводи от практически опит и лични наблюдения за период от седем години - позволяват на Б. Димитрова да идентифицира 11 вида нарушения/престъпления срещу художествената собственост в интерактивна среда, които доминират както общоевропейската, така и българската практика, като е допълнен списъкът с европейски проучвания. Установените видове нарушения/престъпления срещу художествената собственост в интернет включват: имитация на външното оформление на интернет страници; възпроизвеждане и продажба на екземпляри; изтегляне; рипване; премахване на технически средства за защита; торент; разпространение на защитени произведения в платформи за споделяне на съдържание; преработка на съществуващи произведения и създаване на нови; стрийминг; VPN услуги; плагиатство на литературни произведения. В труда са обобщени правни, технически и организационни мерки за противодействие. Позициониран е нов способ за противодействие - организационният, и са разгледани задълбочено начините за приложение на организационния способ за защита. Проведено е авторско експериментално проучване с някои инструменти, базирани на изкуствен интелект, и е представен SWOT анализ както по отношение на инструментите, така и на организационния способ като цяло. В резултат, са предложени организационни способности за мониторинг със съответните инструменти, базирани на изкуствен интелект, които позволяват откриване на сходно и/или идентично съдържание в интерактивна среда на защитени обекти на художествена собственост. Постигане на дисертационното изследване е открояването на възможни три модела на управление, с оглед риска от нарушения на обекти на художествена собственост в интерактивна среда: Активен модел на управление, Балансиран модел на управление и Пасивен модел на управление, приложими в ежедневната работа на всички категории правноносителите.

Дисертантката подчертава, че повишаването на информираността сред заинтересованите лица във връзка с начините на извършване на

нарушения/престъпления и начините на защита, би могло да подпомогне процеса по увеличаване на обществената култура в областта на художествената собственост.

Целенасочената изследователска работа по труда убедително подкрепя обобщението, че предложените авторски модели за управление на обекти на художествена собственост в интерактивна среда, с оглед риска, позволяват внимателен и фокусиран избор на формите на защита, комбинирайки различни техники в правен, технически и организационен аспект. Въздействието би било многопосочно – редуциране на броя нарушения, подпомагане на ефективното осъществяване на управлението и контрола върху художествената собственост в интерактивна среда, насърчаване на творчеството, на създаването на иновации и на легалното използване на обектите на художествена собственост в интерактивна среда.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Изведените научни и научно-приложни приноси са съответстващи на извършеното изследване в настоящия дисертационен труд. В разработката се достига до ново знание, което допълва и обогатява съвременната теория и практика по отношение на управлението на художествената собственост в интерактивна среда. Доказана е авторската теза.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Апробацията на напредъка на изследванията по труда и постигнатата публикационна продукция от Биляна Димитрова е съответстваща на минималните изисквания на ЗРАСРБ и на Правилника за неговото приложение в УНСС. Три статии са публикувани в научните списания „Net science” и „Национална сигурност“, а един научен доклад е отпечатан в сборник от научен форум.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът отговаря на изискванията за синтезирано отразяване на съдържанието на дисертационния труд и е оформен според изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение в УНСС.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам съществени бележки към дисертационното изследване.

Прави впечатление, че в методиката на изследването не са споменати приложени методи от съществено значение за резултатите на дисертационния труд като емпиричното проучване с две целеви групи и авторските интервюта.

Препоръчвам на Биляна Димитрова да продължава своята изследователска дейност по проблемите на интелектуалната собственост и активността си в разнообразни форми за академично и научно общуване и взаимодействия с бизнеса и практики.

8. Заключение

В заключение, изразявам мнение, че представеният за обсъждане дисертационен труд на тема „Нарушения на права върху художествена собственост в интерактивна среда и форма на защита“ е с достатъчно убедителни качества, авторски принос, обем и научна стойност, за да имам основание да предложа на членовете на уважаемото Научно жури да гласуваме **положително** за присъждане на Биляна Петьова Димитрова на образователната и научна степен “доктор” по докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“ (интелектуална собственост в творческите индустрии) в професионално направление 3.8. „Икономика“.

11.08.2025 / София

Подпис:
Проф. дн Таня Годорова

REVIEW

From: Prof. DSc. Tania Yordanova Todorova -
University of Library Studies and Information Technologies
Scientific specialty: 3.5. Public Communications and Information Sciences

Regarding: PhD Thesis for awarding the educational and scientific degree
"Doctor" in a scientific specialty at the UNWE

Reason for submitting the review: participation in the scientific jury for the
defense of the dissertation according to Order No. 1830/25.06.2025 of the
Rector of the UNWE

Author of the dissertation: *Bilyana Petyova Dimitrova*
Topic of the dissertation: *Infringements of rights on artistic property in an
interactive environment and forms of protection*

1. Information about the dissertation candidate

Bilyana Petyova Dimitrova is a part-time doctoral student in the Department of Intellectual Property and Technology Transfer at the Business Faculty of the University of National and World Economy – Sofia. She is studying in the professional field 3.8. “Economics”, PhD program “Organization and Management outside the Sphere of Material Production” (Intellectual Property in the Creative Industries) with the scientific supervisor Assoc. Prof. Dr. Nikolay Krushkov. The doctoral student has completed her individual study plan on time and has submitted a dissertation and publications that exceed the minimum national requirements under Art. 2b, para. 2 and 3 of the LDASRB and the Regulations for its application, and the Regulations of the UNWE for the acquisition of the educational and scientific degree “Doctor”, which is evident from the attached reference.

Bilyana Dimitrova has completed the Bachelor’s Degree in Creative Industries and Business and the Master’s Degree in Intellectual Property and Business at the University of National and World Economy, where she continues her studies in the doctoral program. In terms of professional

realization, I will highlight her work as an intellectual property expert at the Intellectual Property Office, Sofia.

B. Dimitrova's educational and professional path logically determine her interest in issues related to intellectual property management in the creative industries.

2. General characteristics of the presented dissertation work

The discussed work “Infringements of rights on artistic property in an interactive environment and forms of protection” is in the volume of 266 pages, of which 256 pages are the main text, consisting of an introduction, three chapters, a conclusion, a list of used literature and appendices. It includes tables, diagrams, images and excerpts, enriching the informativeness, systematization and specificity of the presentation.

The structure of the dissertation meets the requirements for a compositionally proportionate arrangement of the individual parts, their logical connection and balance in the scientific study of the issue are ensured. The indicated volume is sufficient to convincingly present and systematize the theoretical, methodological and applied issues of the conducted study.

The focus of B. Dimitrova’s research interest is infringements of artistic property on the Internet and the growing need to improve the existing forms of protection and counteraction. The relevance of the topic stems from the need to study in depth the observed types of infringements, the forms of protection, the existing methods of counteraction, the possibilities for introducing new management models, in view of the risk of violations of artistic property on the Internet. The social and economic impact on rightholders, business and the creative economy of the effective management of artistic property in an interactive environment through the application of adequate management models that take into account the risk of infringements, highlights the significance of the issues of the dissertation work. The outlined range of problems is considered in a theoretical and practical-applied aspect with regard to the national protection of artistic property in an interactive environment (legal framework, features and types of infringements of rights, measures used for protection, competent national authorities, national judicial practice, etc.), but also in the context of European and international legislation.

I accept the formulations of the object - artistic property in an interactive environment and the subject of the study - violations of artistic property in an interactive environment and the forms of protection. The logically arising goal of the PhD Thesis, based on an analytical overview of the infringements committed against artistic property in an interactive environment, is to propose

modern forms of protection, as well as models for managing artistic property in an interactive environment. It is achieved through the purposeful implementation of five research tasks.

B. Dimitrova extensively clarifies the main thesis of the dissertation research, accompanied by four sub-theses. The main thesis states that the interactive environment is a challenge to the creative industries and infringements of artistic property impede their proper functioning, which also affects the overall economy. The view is positioned that the cumulative application of legal, technical and organizational methods would lead to a reduction in the number of violations, as well as to favor the social development and improvement of the creative industries.

The literature used in the development of the dissertation includes a total of 142 sources: scientific literature in Bulgarian and English, regulatory documents and electronic resources. The selection of the sources used demonstrates the doctoral student's good knowledge of the relevant literature and scientific achievements on the researched issue. The existing knowledge is critically considered and unexplored problems are highlighted. In this way, an argumentative summary of the novelty and dissertationability of the formulated topic is reached (p. 15-16). The research methodology, conceptual and terminological apparatus, as well as the adopted limitations, indicated in six sub-points, are clarified.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

The PHD Thesis is developed in three chapters, as follows: the first chapter "Introduction to the issue of "artistic property in an interactive environment", the second chapter "Analysis of infringements of artistic property in an interactive environment in European Union countries in the period 2010 - 2024" and the third chapter "Forms of protection against infringements of artistic property in an interactive environment". Although there is no separate section with conclusions after each individual chapter, except after the third chapter, B. Dimitrova, in the context of the presentation, presents summaries that prove the ability for an analytical approach and systematization and for drawing author's conclusions (e.g. on pp. 164, 180, etc.).

Among the main achievements of the dissertation, the following can be highlighted:

The proposed classification of the types of property rights that can be exercised in an interactive environment with respect to the primary form of the works and the author's classification of the types of infringements, achieved on the basis of a critical review of European and national case law, specific cases

provided by competent state authorities, and summarized personal practical experience, are impressive. B. Dimitrova also reaches the following: identification of imperfections in legal norms concerning technical means of protection, proving (based on case law in Italy) that an amendment and supplement to Article 25a of the Copyright and Related Rights Act (CRRA) is necessary, namely that infringement constitutes not only the removal of technical measures from the work itself but also from accompanying devices that facilitate the launching of the respective work. She recommends synchronization of national judicial practice with EU judicial practice on identical cases for which there is sufficient European case law. It identifies deficiencies in European directives, such as: the exclusion of parts of works from the scope of Directive 2019/790, as well as hyperlinks as means allowing for unauthorized public communication of works. It proposes a comprehensive approach to the implementation of the appropriate technical protection measures, to the improvement of existing ones, to the creation of new ones, to the prospects of combining several different technical protection measures in an interactive environment, depending on the artistic property objects, which would benefit all stakeholders.

B. Dimitrova presents a classification of literary and artistic property objects, whose rights are most frequently infringed due to unauthorized use in an interactive environment, as well as types of technical protection measures and other types of protection.

The interview method has been successfully applied, with consultative meetings and author interviews with managers and experts in the competent state bodies, which achieves a real picture of existing problems and practices and conclusions about the currently applied legal, technical and organizational protection measures. An author's survey toolkit has been developed and an online-based empirical study has been conducted - "Survey on the Protection of Artistic Property in an Interactive Environment and the Infringement Committed" among two target groups - rightholders and users. New data have been accumulated regarding the awareness, experience, attitude and actions of respondents in committing infringement/crimes against artistic property rights in an interactive environment, with the analysis of the results leading to proposals for improvements regarding effective management and protection.

The duly processed relevant and representative statistical information provided by the competent state authorities, as well as the analyzed European and national case law and conclusions from practical experience and personal observations for a period of seven years - allow B. Dimitrova to identify 11 types of infringement/crimes against artistic property in an interactive environment, which dominate both the pan-European and Bulgarian practice,

and the list is supplemented with European studies. The identified types of infringement/crimes against artistic property on the Internet include: imitation of the external layout of websites; reproduction and sale of copies; downloading; ripping; removal of technical means of protection; torrent; distribution of protected works on content sharing platforms; processing of existing works and creation of new ones; streaming; VPN services; plagiarism of literary works. The work summarizes legal, technical and organizational countermeasures. A new method of countermeasure is positioned - the organizational one, and the ways of applying the organizational method of protection are examined in depth. An author's experimental study with some tools based on artificial intelligence has been conducted, and a SWOT analysis has been presented both in terms of the tools and the organizational method as a whole. As a result, organizational methods for monitoring with the relevant tools based on artificial intelligence have been proposed, which allow the detection of similar and/or identical content in an interactive environment of protected objects of artistic property. An achievement of the PhD Thesis is the identification of three possible management models, in view of the risk of infringements of objects of artistic property in an interactive environment: Active management model, Balanced management model and Passive management model, applicable in the daily work of all categories of rightholders.

The doctoral candidate emphasizes that raising awareness among interested parties regarding the ways of committing infringements/crimes and the methods of protection could support the process of increasing public culture in the field of artistic property.

The targeted research work on the PhD Thesis convincingly supports the summary that the proposed author's models for managing objects of artistic property in an interactive environment, taking into account risk, allow for a careful and focused choice of forms of protection, combining various techniques in legal, technical and organizational aspects. The impact would be multidirectional - reducing the number of infringements, supporting the effective implementation of management and control over artistic property in an interactive environment, encouraging creativity, the creation of innovations and the legal use of objects of artistic property in an interactive environment.

4. Evaluation of scientific and applied scientific contributions

The scientific and applied scientific contributions are consistent with the research conducted in this dissertation. The work achieves new knowledge that complements and enriches contemporary theory and practice regarding the

management of artistic property in an interactive environment.

The author's thesis is proven.

5. Evaluation of publications on the dissertation

The approbation of the progress of research on the work and the achieved publication output by Bilyana Dimitrova is consistent with the minimum requirements of the the LDASRB and the Regulations for its application, and the Regulations for its application at the University of National and World Economy. Three articles have been published in the scientific journals "Net science" and "National Security", and one scientific report has been printed in a collection of scientific forums.

6. Evaluation of the abstract

The abstract meets the requirements for a synthesized reflection of the content of the dissertation work and is formatted according to the requirements of the the LDASRB and the Regulations for its application, and the Regulations of the UNWE.

7. Critical notes, recommendations and questions

I have no significant comments on the dissertation research.

It is striking that the research methodology does not mention applied methods of essential importance for the results of the PhD Thesis, such as the empirical study with two target groups and the author's interviews.

I recommend that Bilyana Dimitrova continue her research on intellectual property issues and her activity in various forms of academic and scientific communication and interaction with business and practitioners.

8. Conclusion

In conclusion, I express the opinion that the PhD Thesis on the topic “Infringements of rights on artistic property in an interactive environment and forms of protection” possesses the necessary scientific, methodological and applied merits and authorial achievements, so that I have reason to propose to the members of the esteemed Scientific Jury to vote positively for awarding Bilyana Petyova Dimitrova the educational and scientific degree "doctor" in the PhD program “Organization and Management outside the Sphere of Material

Production” (Intellectual Property in the Creative Industries) in the professional field 3.8. "Economics".

11.08.2025 / Sofia

Signature:

Prof. DSc Tania Todorova